

Orientering af regionsrådet vedr. magtanvendelser i 2009

Udgangspunktet er, at magtanvendelser skal begrænses mest muligt – og at magtanvendelse aldrig må erstatte omsorg og pleje eller pædagogisk bistand. Der arbejdes efter mindsteindgrebsprincippet, således at det er den mindst indgribende foranstaltning i kortest mulig tid, der skal anvendes, og efter proportionalitetsprincippet, der tilsiger, at der skal ske en afvejning af magtanvendelsen over for det, der søges opnået.

Dato 21-06-2010

Maria Benner

Tel. +45 8728 4005

Maria.Benner@PS.RM.DK

1-35-73-5-08

Side 1

Al magtanvendelse skal registreres og indberettes til kommuner og region. Hovedformålet er at synliggøre magtanvendelse og at finde metoder til at undgå brug af magt.

Synliggørelsen af brug af magt er således en vigtig del af arbejdet med magtanvendelse. Magtanvendelsen skal italesættes, og der skal skabes debat, ligesom der skal foregå en åben dialog om emnet.

Region Midtjylland følger udviklingen i arbejdet med magtanvendelser gennem kvartalsvise præsentationer af talmateriale til Psykiatri- og Socialledelsen samt gennem den årlige redegørelse til Regionsrådet. Derudover har det enkelte tilbud jævnlige temadrøftelser om emnet via handleplansmøder, personalemøder mv.

Det skal understreges, at tal i sig selv ikke automatisk siger noget om forholdene på et socialt tilbud, ligesom det ikke umiddelbart giver mening at sammenligne tallene for 2007, 2008 og 2009. Der kan være mange årsager til store udsving, f.eks. til- eller fraflytning af særligt ressourcekrævende beboere, øget eller fornyet opmærksomhed omkring kategoriseringen af den enkelte magtanvendelse samt midlertidige særlige forhold på et enkelt tilbud, f.eks. ombygning, der i en periode påvirker beboeres adfærd i negativ retning.

Typer af magtanvendelse

Magtanvendelse overfor børn og unge og overfor voksne registreres ikke på samme måde.

På voksenområdet registreres magtanvendelser efter den

bestemmelse i serviceloven, der hjemler den pågældende type magtanvendelse:

- Servicelovens § 125: forhåndsgodkendt eller akut anvendelse af alarm- og pejlesystemer samt særlige døråbnere i en tidsbegrænset periode.
- Servicelovens § 126, stk. 2: forhåndsgodkendt eller akut anvendelse af hygiejnemæssige magtanvendelsesforanstaltninger i en tidsbegrænset periode.
- Servicelovens § 127: forhåndsgodkendt eller akut brug af fastholdelse eller føring til andet opholdssted i en tidsbegrænset periode.
- Servicelovens § 128: forhåndsgodkendt eller akut brug af fastspænding med stofseler til kørestol, seng eller lignende for at forhindre fald med risiko for væsentlig personskade i en afgrænset periode.

Iværksættelsen af disse typer af magtanvendelser skal forhåndsgodkendes af kommunen. Gør beboeren aktivt modstand, skal Det Sociale Nævn godkende iværksættelsen af foranstaltninger efter §§ 125, 127 og 128.

Har det været nødvendigt at iværksætte foranstaltningen akut, skal den kommunale godkendelse samt en eventuel godkendelse fra Det Social Nævn ske hurtigst muligt efterfølgende.

- Servicelovens § 126, stk. 1: akut iværksat fastholdelse eller føring til et andet sted som følge af risiko for, at beboeren udsætter sig selv eller andre for væsentlig personskade.

Regionen har ved denne type magtanvendelse selv godkendelseskompetencen. Der sker registrering og indberetning til driftscentret til godkendelse og til kommunen til orientering hver gang, der er sket magtanvendelse efter bestemmelsen.

- Straffelovens §§ 13-14: magtanvendelse som følge af nødret eller nødværge.
- Anden form for magtanvendelse: magtanvendelser, der ikke har hjemmel i ovenstående bestemmelser, hvilket kan være handlinger med baggrund i omsorgspligten – f.eks. at bremse en person i at klæde sig af på en gågade.

På børne- og ungeområdet registreres magtanvendelser efter den bestemmelse i serviceloven, hvorefter det enkelte tilbud drives:

- Servicelovens § 67, stk. 1: døgntilbud og ambulante tilbud for børn og unge med sociale eller adfærdsmæssige problemer.
- Servicelovens § 67, stk. 2: døgntilbud for børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.
- Servicelovens § 67, stk. 3: sikrede døgninstitutioner.

På børne- og ungeområdet kan der alene udøves magt i form af fastholdelse og føring til et andet sted, og betingelserne herfor er, at barnet eller den unge udviser en sådan adfærd, at fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarligt, eller barnet eller den unge derved forhindres i at skade sig selv eller andre.

Voksenocialområdet

Type	Antal 2007	Antal 2008	Antal 2009
Lovligt (forhåndsgodkendte) iværksatte foranstaltninger			
Servicelovens § 125	9	10	14
Servicelovens § 126, stk. 2	104	107	108
Servicelovens § 127	0	0	0
Servicelovens § 128	11	11	0
Lovligt, akut iværksatte foranstaltninger ¹			
Servicelovens § 125	0	0	-
Servicelovens § 126, stk. 2	0	0	-
Servicelovens § 128	0	0	-
Servicelovens § 127	0	0	-
Akut iværksatte foranstaltninger			
Servicelovens § 126, stk. 1	341	504	600
Straffelovens §§ 13-14	732	30	13
Anden form for magtanvendelse			
Anden magtanvendelse	36	23	53

Voksenocialområdet oplever store forskelle indenfor tilbuddenes brugere, og dermed også store forskelle i kravene til den pædagogiske intervention. Det er således af afgørende betydning, om magtanvendelser er afstedkommet af en reaktion relateret til en forstyrrelse indenfor autismspektrumets område, en psykisk sygdom, epileptiske reaktioner, senhjerneskade, et specifikt syndrom

¹ Det bemærkes, at man i 2009 har anvendt en ændret opgørelsesform, således at "lovligt, akut iværksatte foranstaltninger", som der rettelig burde have været søgt tilladelse, til ikke figurerer selvstændigt i opgørelsen, men samles under "anden form for magtanvendelse".

eller til en intellektuel svagt fungerendes borgers manglende evne til at forstå eller have indsigt i egne og omgivelsernes indbyrdes forhold og betydning for hinanden. Nogle borgere har en kombination af to eller flere af ovenstående dysfunktioner.

Tilbuddene er meget opmærksomme på sådanne forhold, hvilket kommer til udtryk ved indflytning af nye beboere/brugere, hvor udredningen af borgerens behov i nye rammer er det første mål for, at der kan foretages en specifik og målrettet faglig kvalificeret indsats.

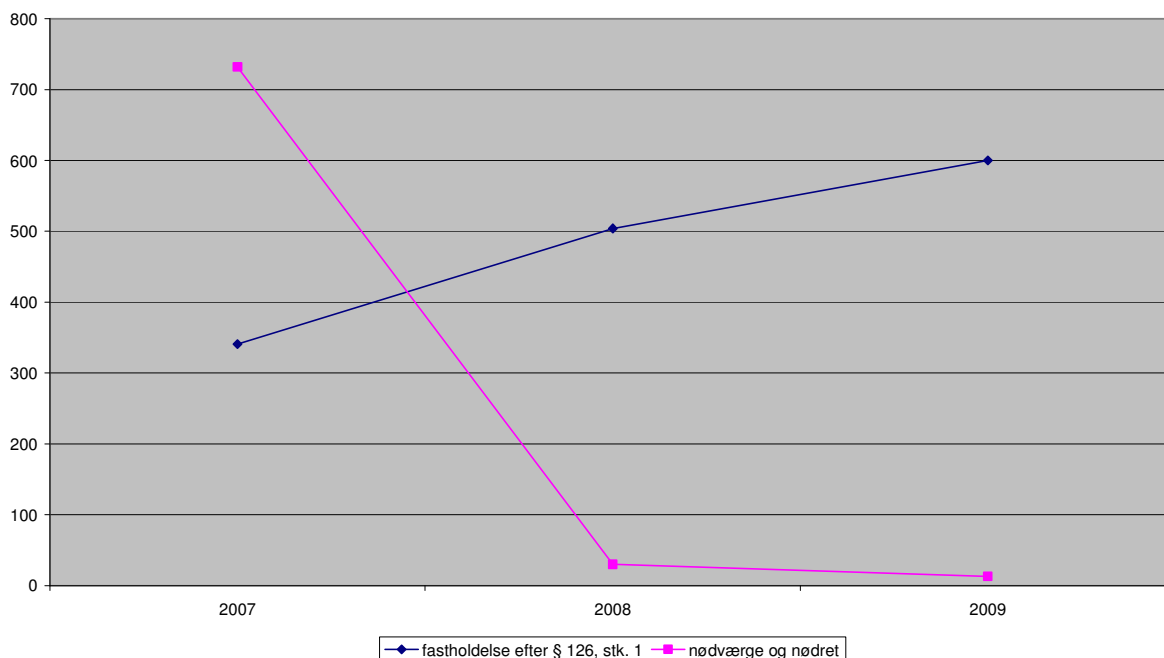
Selve opgørelsen for Voksensocialområdet i 2008 og 2009 kan ikke umiddelbart sammenlignes med opgørelsen for 2007, idet nye informationer om vurdering af magtanvendelser har ændret baggrunden for opgørelserne.

I 2008 blev det således fra juridisk side påpeget, at indgriben i form af nødret og nødværge fordrer særlig skærpede omstændigheder. Herunder blev det præciseret, at *akut iværksat fastholdelse* er en magtanvendelse efter serviceloven, og at nødværge og nødret kan være andre former for afværgehandlinger.

Denne tilgang er blevet fulgt fremover, hvilket har resulteret i en markant ændring af fordelingen af magtanvendelser i forhold til kategorierne "fastholdelse" (servicelovens § 126 stk. 1) og "nødværge/nødret" (straffelovens §§ 13-14). Konsekvensen er, at i 2007 blev langt flere magtanvendelser vurderet som værende under straffelovens regler om nødværge og nødret end i 2008 og 2009. Sammenlignes fordelingen i 2009 med fordelingen for 2007 og 2008, skal der derfor justeres i forhold til opgørelsesformen.

På figuren nedenfor ses det tydeligt, hvordan fordelingen af magtanvendelser på de to kategorier influerer på hinanden.

Udviklingen i magtanvendelser efter § 126, stk. 1 og nødværge og nødret

Sammenlignes opgørelserne for 2008 og 2009 med opgørelsen for 2007, skal der desuden tages hensyn til, at registreringen i forhold til én enkelt person med særdeles mange registrerede magtanvendelser i 2007 er blevet ændret. Det er sket i forhold til, at fysisk berøring, som tidligere i 2007 er registreret som fastholdelse eller anden form for magtanvendelse, i 2008 og 2009 er indarbejdet som en del af den daglige pædagogiske interventionsform og et delredskab i kommunikationen overfor vedkommende. Man har således på handleplansniveau ændret fokus, og der bliver ført daglige skemaer om kontakten, hvor data statistisk indgår som én registrering pr. måned. Alene dette forhold har reduceret antallet af registrerede magtanvendelser i henhold til ovenstående opgørelse til 15 indberetninger i 2008 og 12 indberetninger i 2009 forhold til 440 indberetninger i 2007.

Antallet af borgere, som modtog et tilbud i voksensocialområdet i 2009, var samlet 1494, hvilket er en reduktion i forhold til 2007, hvor antallet af borgere var 1716. Årsagen til reduktionen er dels kommunernes overtagelse af tilbud pr. 1/1 2009, dels variationen af personer, som frekventerer tilbud i forsorsregi. Som sådan er der altså ikke foretaget en pladsreduktion i de eksisterende tilbud.

Ud af det samlede antal borgere på 1494 er i alt 91 udsat for magtindgreb i ovennævnte opgørelse for 2009, hvilket udgør 6,1 %. Nominelt er det et fald på 7 borgere i forhold til 2008.

Ud af de 91 personer, er der udført:

- én magtanvendelse overfor 35 personer (38,5 %);
- 5 magtanvendelser eller derunder overfor 55 personer (60,4 %);
- fra 5 til og med 20 magtanvendelser overfor 9 personer (9,9 %);
- fra 24 til og med 47 magtanvendelser overfor 6 personer (6,6 %) og endelig
- fra 120 til 179 magtanvendelser overfor to personer (2,2 %).

Der er ikke sket nævneværdige ændringer i registreringen fra 2007 og 2008 til 2009 i forhold servicelovens §§ 125; 126 stk. 2; 127 og 128, så ændringen ligger i al væsentlig grad i indenfor kategorierne "fastholdelse" (§ 126 stk. 1) samt "nødværge og nødret" (§§ 13-14) og "anden magtanvendelse".

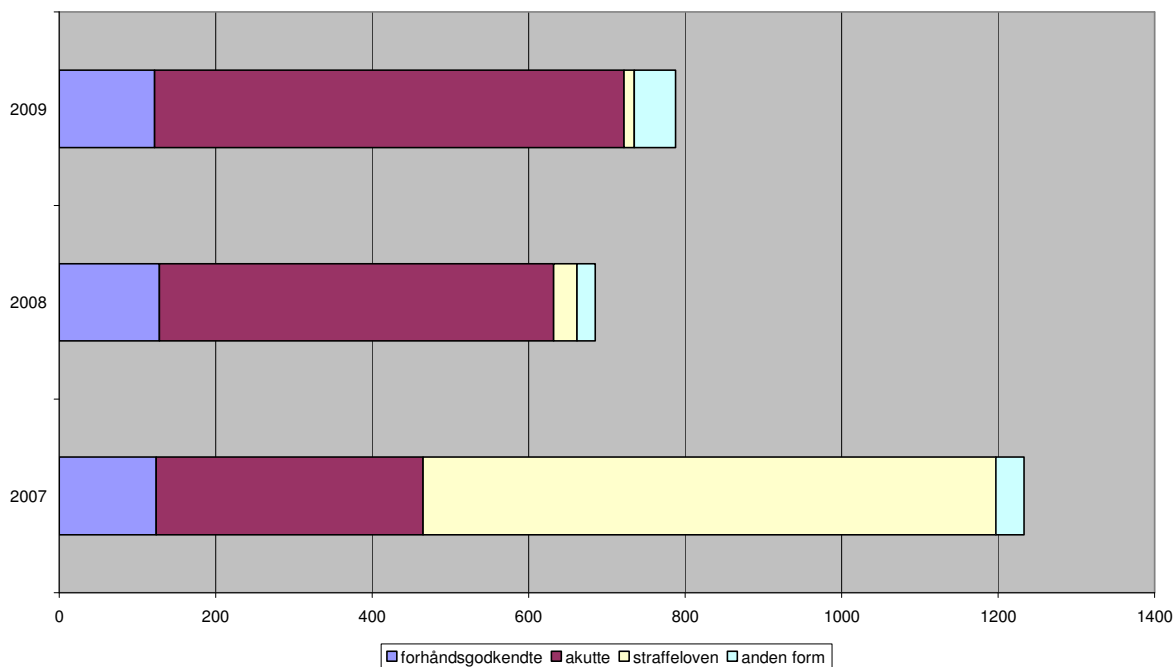
Stigningen fra 504 indberetninger om fastholdelse fra 2008 til 600 i 2009 kan tillægges det forhold, at der i perioden er indskrevet nye borgere med komplekse problemstillinger, mens de borgere, som er fraflyttet et tilbud kan karakteriseres ved få eller ingen magtanvendelse.

Tendensen er imidlertid kun entydigt gældende i de tilbud, som løser opgaver af særlig problemskabende karakter – herunder anbringelser på baggrund af dom. Endvidere må det konstateres, at der i forhold til konkrete borgere er et relativt højt konstant eller et stigende antal af denne form for indberetninger. Årsagen synes ikke entydig, men personernes komplekse problemstillinger spiller ind som en af de væsentligste faktorer.

I kategorien "nødværge og nødret" er der sket en reduktion fra 30 til 13 indberetninger i 2009. Hvorimod der i kategorien "anden form for magtanvendelse" forekommer en stigning fra 23 til 53 indberetninger i 2009. Der er den sammenhæng mellem reduktionen og stigningen i disse kategorier, idet der i højere grad er en skærpet opmærksomhed på, at magtanvendelse i forhold til udførelsen af omsorgspligten altid skal registreres som "anden magtanvendelse". Opgørelsen for 2007 er på baggrund af indberetningsændringerne, som tidligere nævnt, ikke inddraget i vurderingen.

Den samlede udvikling i antal magtanvendelser er opgjort på figuren nedenfor, hvor det bemærkes, at alle de forhåndsgodkendte foranstaltninger er lagt sammen.

Udviklingen i magtanvendelser på voksensocialområdet 2007-2009

Med udgangspunkt i personkredsen synes forholdene, på trods af den ovennævnte skærpede opmærksomhed der på problemstillingen, i 2009 som sådan uændret på voksensocialområdet i forhold til 2007 og 2008. Der er iværksat fortløbende supervision på de presserende personsager, og der er et åbent tilbud om undervisning og vejledning, som tilbuddene benytter sig af.

Situationen med flere magtanvendelser udført i forhold til færre personer indikerer, at voksenområdet konstant står overfor at løse opgaver, der er af en sådan karakter, som kræver stor bevågenhed og høj faglig indsats. Der løses flere opgaver end tidligere i forhold til personer med dom og personer i varetægtssurrogat, som kan medføre nødvendigheden af fysisk indgriben, og endvidere modtager voksensocialområdet opgaver fra kommunerne, som i mere og mere udpræget grad er problemfyldte opgaver, hvor indsatsen i første omgang er en udredning af borgerens problematik for at sammensætte en kvalificeret pædagogisk indsats.

I udredningsperioden forekommer det ofte, at den pædagogiske indsats justeres og afprøves i forhold til de hidtidige opnåede erfaringer for pågældende person. Endvidere reagerer en del personer med negativ og uhensigtsmæssig adfærd, idet ny og ukendt situation kan være aggressions- og angstprovokerende for vedkommende. For enkelte personer kan udredningsopgaven være særdeles kompliceret og udredningsprocessen strække sig fra flere måneder til et år.

Voksensocialpsykiatriområdet

Type	Antal 2007	Antal 2008	Antal 2009
Lovligt (forhåndsgodkendt) iværksatte foranstaltninger			
Serviceovens § 125	11	4	5
Serviceovens § 126, stk. 2	0	4	2
Serviceovens § 127	0	0	0
Serviceovens § 128	21	7	11
Lovligt, akut iværksatte foranstaltninger ²			
Serviceovens § 125	4	12	-
Serviceovens § 126, stk. 2	27	8	-
Serviceovens § 127	0	0	-
Serviceovens § 128	10	10	-
Akut iværksatte foranstaltninger			
Serviceovens § 126, stk. 1	50	45	46
Straffelovens §§ 13-14	0	4	2
Anden form for magtanvendelse			
Anden magtanvendelse	2	4	7

Variationerne i antallet af forhåndsgodkendte foranstaltninger for 2007, 2008 og 2009 med henholdsvis 32, 15 og 17 kan forklares med et objektivi varierende behov for netop disse foranstaltningstyper.

Langt den overvejende del af antal magtanvendelser inden for socialpsykiatrien er de akut iværksatte foranstaltninger efter serviceovens § 126, stk. 1, nemlig 46. Ud af det samlede antal borgere på 256 er i alt 22 udsat for magtindgreb af denne karakter, hvilket udgør 8,6 %. Nominelt er det en stigning på 12 borgere i forhold til 2008.

Ud af de 22 personer, er der udført:

- én magtanvendelse overfor 13 personer (59,1 %);
- 2 magtanvendelser overfor 3 personer (13,6 %);
- 3 magtanvendelser overfor 2 personer (9,1 %);
- 4 magtanvendelser overfor 1 person (4,5 %);
- 5 magtanvendelser overfor 2 personer (9,1 %);
- 23 magtanvendelser overfor 1 person (4,5 %);

Som det ses, er der forholdsvis få magtanvendelser i forhold til de personer, der udøves magtanvendelse overfor. Kun en person markerer sig særligt ved at have 23 indberetninger mens de resterende 95 % ligger på 5 eller derunder. Den ene person udgør en

² Se note 1.

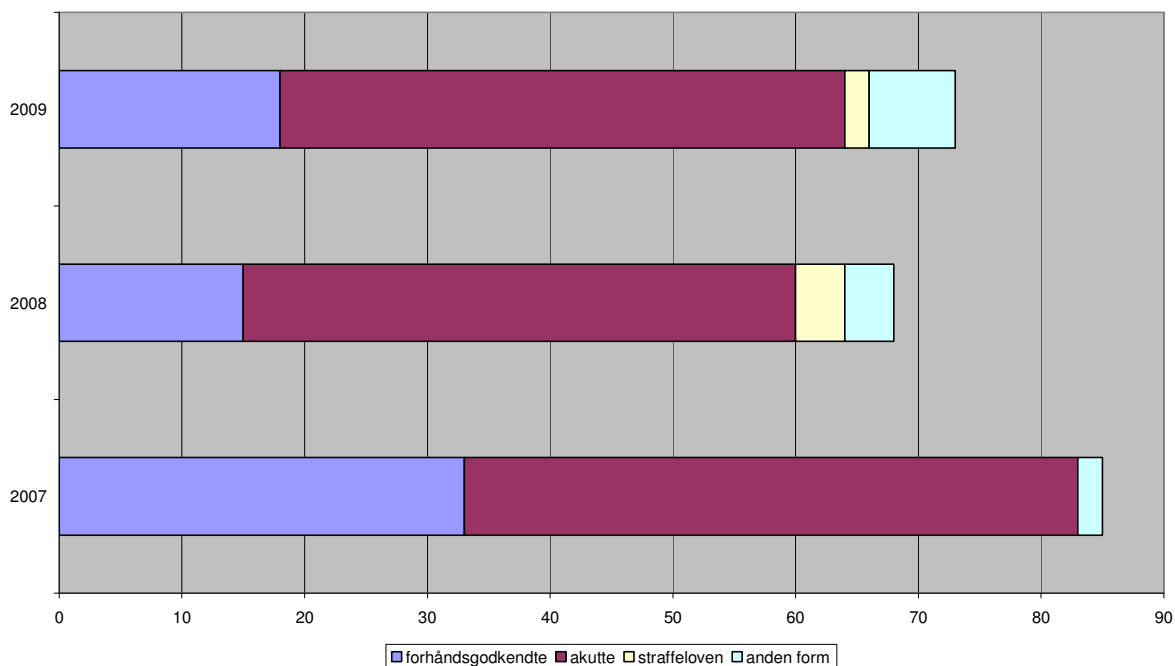
særlig problemstilling, og der arbejdes på en revisitering på baggrund af en nylig ændret diagnose.

Tidligere har den akut iværksatte fastholdelse også været hovedområdet for magtanvendelserne, hvor de 2007 og 2008 var på henholdsvis 50 og 45 indberetninger. Denne form for magtanvendelse tages oftest i brug, når det ikke er muligt at "nå" beboeren med pædagogiske metoder, hvilket netop ofte kan være tilfældet inden for socialpsykiatrien, hvor beboerne kan have særligt vanskelige lidelser, tilstande eller handlingsmønstre. Generelt kan der ikke umiddelbart forventes, at der sker nedgang i antal magtanvendelser indenfor socialpsykiatriområdet, grundet opgavens karakter.

Socialpsykiatrien oplever ligesom voksensocialområdet, at beboertypen bliver mere sammensat og vanskeligere at håndtere. Nogle af de registrerede magtanvendelser – primært den akutte fastholdelse efter § 126, stk. 1 - vedrører samme situation, hvor det har været nødvendigt at skille flere parter ad. Stigningen i antallet af "anden magtanvendelse" til 7 er grundet i omsorgsforpligtigelsen.

Den samlede udvikling i antal magtanvendelser er opgjort på figuren nedenfor, hvor det bemærkes, at alle de forhåndsgodkendte foranstaltninger er lagt sammen.

Udviklingen i magtanvendelser på voksensocialpsykiatriområdet 2007-2009

Personalet på tilbuddene har en omsorgspligt over for beboeren, og grænsen mellem omsorgspligt og magtanvendelse befinder sig i en gråzone. Således kan den samme handling i forhold til en beboer betragtes både som omsorgspligt og som magtanvendelse alt efter konteksten. Det kræver derfor stort kendskab til såvel de formelle regler på området som til den enkelte beboer for at kunne tolke en situation korrekt. Personalegrupperne deltager af samme grund i konflikthåndteringskurser, og gør et stort arbejde for at få grundigt kendskab til den enkelte beboer via udarbejdelse af statusrapporter, døgnrytmeplaner mv.

De socialpsykiatriske tilbud har et samarbejde med behandlingspsykiatrien, hvorfra mange af beboerne oprindeligt kommer. Der gælder forskellig lovgivning på de to områder, da de socialpsykiatriske tilbud reguleres efter servicelovens bestemmelser, mens behandlingspsykiatrien reguleres af sundhedslovgivningen, herunder psykiatriloven, hvor reglerne om tvang i psykiatrisk regi (og disse gælder kun personer indlagt på en psykiatrisk afdeling) er beskrevet. Der opstår et samspil mellem de to regelgrundlag i den overgangsfase, hvor en person udskrives fra det psykiatriske regi og straks skal have et tilbud efter den sociale lovgivning. I denne fase samarbejdes der i forbindelse med udskrivningsaftaler henholdsvis koordinationsplaner og handleplaner, og på denne måde forøges kendskabet til den enkeltes særlige forhold, herunder hvorledes man bedst forebygger magtanvendelser.

Børne- og ungeområdet

Type	Antal 2007	Antal 2008	Antal 2009
Servicelovens § 67, stk. 1			
Tilladte	71	71	60
Ikke-tilladte	0	0	0
Straffelovens §§ 13-14	1	1	14
Servicelovens § 67, stk. 2			
Tilladte	633	585	667
Ikke-tilladte	4	0	1
Straffelovens §§ 13-14	4	8	46
Servicelovens § 67, stk. 3			
Tilladte	51	7	88
Ikke-tilladte	11	2	4
Straffelovens §§ 13-14	2	3	5

Der har i perioden fra og med 1. januar 2009 til og med 31. december 2009 på døgninstitutioner drevet af Center for Børn, Unge og Specialrådgivning været indskrevet i alt 1576 børn og unge. Det totale antal magtanvendelser og nødværgesituationer fordelt på typer fremgår af ovenstående skema.

På institutioner der drives efter servicelovens § 67, stk. 1, har der været et generelt fald i tilladte magtanvendelser fra 71 til 60, og en stigning i nødværge/nødrets-situationer efter straffelovens §§ 13 og 14 fra 1 til 14. Baggrunden for stigningen i nødværge skal ses i, at de anbragte børn og unge ved anbringelse er blevet ældre og dermed mere udadreagerende.

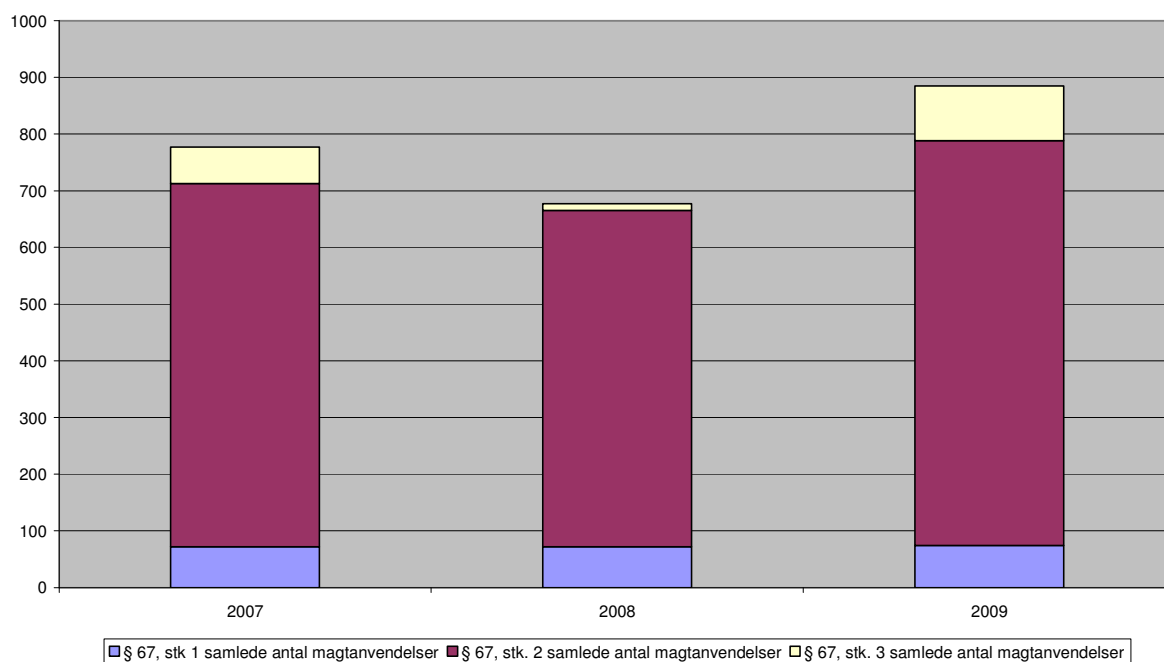
Fra 2008 til 2009 har der på institutioner der drives efter servicelovens § 67, stk. 2 været en stigning i tilladte magtanvendelser fra 585 til 667 tilfælde. I 2007 var der dog 633 magtanvendelser af denne type, og sammenlignes 2009 med 2007, synes udsvinget betydeligt mindre. Det forøgede antal tilladte magtanvendelser har dels baggrund i, at børnene er ældre ved indskrivningen og dermed mere udadreagerende og grænsesøgende, dels i, at der modtages en del børn og unge fra andre institutioner, der ikke har kunnet rumme dem, oftest på grund af udadreagerende adfærd. Omkring tilfælde af nødværge/nødret er der dog en generel stor stigning fra 8 i 2008 til 46 i 2009, hvilket skyldes samme faktorer som angivet ovenfor.

Der har på institutioner der drives efter servicelovens § 67, stk. 3 (sikrede-, særligt sikrede- og åbne afdelinger) været en stigning i tilladte magtanvendelser fra 7 i 2008 til 88 i 2009. Denne stigning begrundes i værelsesundersøgelser. Værelsesundersøgelser er undersøgelser af de unges værelser på baggrund af manglende effekter i værksteder og køkken, samt i de åbne afdelinger ved mistanke om, at der her findes forbudte stoffer.

Samlet har der i på alle institutionstyper i 2009 været 5 ikke-tilladte magtanvendelser. Det personale der har været impliceret i en ikke-tilladt magtanvendelse bliver altid indkaldt til en samtale med ledelsen på institutionen hvor hændelsen/episoden tales igennem. I de fleste tilfælde har det ikke personalemæssige konsekvenser, men kan ske i enkelte tilfælde, og i 2009 er to medarbejdere fratrådt deres stillinger efter ikke-tilladte magtanvendelser.

Figuren nedenfor viser institutionernes samlede antal magtanvendelser opgjort per år. Alle magtanvendelsestyper er således lagt sammen for hver institution.

Institutionernes samlede antal magtanvendelser 2007-2009

De enkelte institutioner evaluerer generelt magtanvendelses- og nødværge-/nødretshændelser på afdelingsmøder og personalemøder for at uddrage læring af hændelserne.

Endvidere tager fagkonsulenterne fra Center for Børn, Unge og Specialrådgivning kontakt til de institutioner, der har haft de største procentmæssige stigninger i magtanvendelser og situationer begrundet i nødværge/nødret i året 2009 med henblik på en dialog herom med det formål at søge at nedbringe disse.